

به نام خدا

**بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۱۵):
تسهیلات تکلیفی ازدواج، فرزندآوری و اشتغال**

محمد جمور

مشخصات لایحه

دوره دوازدهم - سال دوم

شماره ثبت:

۳۸۱

گروه پولی و بانکی

مشخصات گزارش

نوع گزارش:

- طرح / لایحه
 راهبردی
 نظارتی
 پیش‌نویس قانونی

شماره مسلسل:

۲۱۲۴۲

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۱۰/۲۳

در سال‌های گذشته، ارقام مربوط به سقف کلی و مبالغ انفرادی تسهیلات تکلیفی ازدواج، فرزندآوری و اشتغال در قوانین بودجه سنواتی لحاظ می‌شد. لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، در مورد این موضوع کاملاً مسکوت بوده و در مورد مبالغ انفرادی و یا سقف کلی تسهیلات تکلیفی، مبلغی را مقرر نکرده است. علی‌رغم اعلام رسمی بانک مرکزی مبنی بر تداوم پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و فرزندآوری در سال ۱۴۰۵ با استناد به مواد (۱۰) و (۶۸) **قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت** و همچنین اعلام افزایش سقف کلی این تسهیلات متناسب با توان قرض‌الحسنه شبکه بانکی، این نگرانی در بین مردم و نمایندگان ایجاد شده است که وضعیت آتی این تسهیلات چگونه خواهد بود. بر اساس تبصره (۳) ماده (۷۲) **قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت**، پرداخت تسهیلات یادشده منوط به درج در قانون بودجه است. بنابراین دولت می‌تواند پرداخت اینگونه تسهیلات را متوقف نموده و در لایحه بودجه آن را حذف نماید. اما در صورتی که دولت و بانک مرکزی تصمیم به ادامه پرداخت این تسهیلات را دارند و این موضوع را نیز اعلام کرده‌اند، لازم است این تسهیلات در قانون بودجه درج شده و مورد تصویب قرار گیرد. عملکرد شبکه بانکی در مورد تسهیلات ازدواج و فرزندآوری در حدود مقرر قانون بودجه ۱۴۰۴ مناسب ارزیابی می‌شود اما در نظر گرفتن سقف کلی ۲۷۰ همت برای مجموع تسهیلات ازدواج و فرزند، باعث ایجاد صف بیش از یک میلیون نفری متقاضیان تا پایان آذرماه ۱۴۰۴ گردیده است. این در حالی است که سقف پیشنهادی مرکز پژوهش‌ها برای تسهیلات ازدواج و فرزند در سال ۱۴۰۴ معادل ۴۰۰ همت بود که نهایتاً مورد تصویب قرار نگرفته و باعث ایجاد صف طولانی گردید. در نهایت لازم است ارقام قانون بودجه سال ۱۴۰۵ در مورد این تسهیلات، به‌گونه‌ای مشخص شود که اولاً تا حد ممکن صف بیش از یک میلیون نفری دریافت‌کنندگان تسهیلات ازدواج و فرزندآوری را که تا پایان سال نیز افزایش می‌یابد، کوتاه نماید و ثانیاً فراتر از توان تسهیلات‌دهی شبکه بانکی نباشد. بر اساس برآورد واقع بینانه توان تسهیلات‌دهی قرض‌الحسنه شبکه بانکی، پیشنهاد می‌گردد که مبالغ انفرادی تسهیلات ازدواج و فرزندآوری بدون تغییر همانند مبالغ **قانون بودجه سال ۱۴۰۴** لحاظ شود اما سقف کلی تسهیلات‌دهی شبکه بانکی معادل ۵۸۵ همت (۴۸۵ همت ازدواج و فرزند و ۱۰۰ همت اشتغال) در نظر گرفته شود. نظر به عدم تکافوی منابع شبکه بانکی برای اجرای کامل قانون یادشده علی‌الخصوص در مورد تبصره (۱) ماده (۱۰) و تبصره (۴) ماده (۶۸) قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت به ترتیب در مورد رشد ارقام تسهیلات ازدواج و فرزندآوری متناسب با تورم، اصلاح قانون یادشده به منظور تعیین محل منابع برای پوشش بار مالی آن، لازم به نظر می‌رسد.

خلاصه مدیریتی

مسئله اصلی

بر اساس رویه سال‌های گذشته، ارقام مربوط به سقف کلی و مبالغ انفرادی تسهیلات تکلیفی ازدواج، فرزندآوری و اشتغال در قوانین بودجه سنواتی لحاظ می‌شد. لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، در مورد این موضوع کاملاً مسکوت بوده و در مورد مبالغ تسهیلات ازدواج و فرزندآوری و یا سقف کلی تسهیلات تکلیفی، مبلغی را معین نکرده است. علی‌رغم اعلام رسمی روابط عمومی بانک مرکزی مبنی بر تداوم پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و فرزندآوری در سال ۱۴۰۵ با استناد به مواد (۱۰) و (۶۸) قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت و همچنین اعلام افزایش سقف کلی این تسهیلات متناسب با توان قرض‌الحسنه شبکه بانکی، این نگرانی در بین مردم و نمایندگان ایجاد شده است که وضعیت آتی این تسهیلات چگونه خواهد بود.

طبق گزارشهای بانک مرکزی، در سال جاری و سال‌های قبل، بانکها و موسسات اعتباری در پرداخت تسهیلات ازدواج و فرزندآوری، عملکرد خوبی متناسب با ارقام مصوب قانونی داشته‌اند. این در حالی است که در تاریخ ۳۰ آذرماه ۱۴۰۴، بیش از یک میلیون نفر در صف دریافت تسهیلات ازدواج و فرزند قرار دارند و واضح است که این موضوع منجر به ایجاد نارضایتی عمومی متقاضیان دریافت این تسهیلات گردیده است. عملکرد مناسب شبکه بانکی در ۹ ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۴ در کنار صف طویل متقاضیان و نارضایتی آنان به سادگی حاکی از آن است که ارقام سقف کلی تسهیلات ازدواج و فرزند در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ (معادل ۲۷۰ همت) متناسب با تعداد متقاضیان و برآورد تقاضای تسهیلات در نظر گرفته نشده است. این در حالی است که پیشنهاد مرکز پژوهشها برای ارقام سقف کلی تسهیلات ازدواج و فرزند در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ معادل ۴۰۰ همت (۳۰۰ همت ازدواج و ۱۰۰ همت فرزندآوری) بود که در نهایت بدان توجهی نشد و باعث ایجاد صف طویل بیش از یک میلیون نفری و نارضایتی ناشی از آن گردید.

نقاط قوت و ضعف طرح

۱. به نظر می‌رسد بر اساس تبصره (۳) ماده (۷۲) قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، لازم است در صورتی که دولت و بانک مرکزی تصمیم به پرداخت تسهیلات تکلیفی ازدواج و فرزندآوری را دارند، این موضوع همانند رویه سال‌های گذشته در قانون بودجه ۱۴۰۵ درج شده و مورد تصویب قرار گیرد. چرا که بر اساس تبصره یادشده، پرداخت این تسهیلات منوط به درج آن در قوانین بودجه سنواتی است.
۲. مهم‌ترین معضل و مشکل ایجاد شده در تسهیلات ازدواج و فرزند، ایجاد صف بیش از یک میلیون نفری متقاضیان است که به نظر می‌رسد لازم است این موضوع در اولویت قانونگذار برای سال ۱۴۰۵ قرار گرفته و تا حد ممکن متناسب با توان شبکه بانکی این صف کاهش یابد.
۳. توان تسهیلات‌دهی قرض‌الحسنه شبکه بانکی در سال ۱۴۰۵، معادل ۵۸۵ همت برآورد شده است که در بهترین حالت می‌تواند صف متقاضیان دریافت تسهیلات را در پایان سال ۱۴۰۵ به نصف کاهش دهد.

پیشنهاد‌های مرکز پژوهش‌ها

لازم است ارقام قانون بودجه سال ۱۴۰۵ در مورد تسهیلات تکلیفی، به‌گونه‌ای مشخص شود که اولاً تا حد ممکن صف بیش از یک میلیون نفری دریافت‌کنندگان تسهیلات ازدواج و فرزندآوری را که تا پایان امسال نیز افزایش می‌یابد، کوتاه نماید و ثانیاً فراتر از توان تسهیلات‌دهی شبکه بانکی نباشد. بر اساس برآورد توان تسهیلات‌دهی قرض‌الحسنه شبکه بانکی (معادل ۵۸۵ همت)، پیشنهاد می‌گردد که مبالغ انفرادی

تسهیلات ازدواج و فرزندآوری بدون تغییر همانند مبالغ قانون بودجه سال ۱۴۰۴ لحاظ شود اما سقف کلی تسهیلات دهی شبکه بانکی معادل ۵۸۵ همت (۴۸۵ همت ازدواج و فرزندآوری و ۱۰۰ همت اشتغال) در نظر گرفته شود که به صورت خوشبینانه صف متقاضیان تسهیلات ازدواج و فرزند را در پایان سال ۱۴۰۵ به نصف (۵۰۰ هزار نفر) کاهش خواهد داد. همچنین نظر به عدم تکافوی منابع شبکه بانکی برای اجرای کامل قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت علی الخصوص در مورد تبصره (۱) ماده ۱۰ و تبصره (۴) ماده (۶۸) قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت به ترتیب در مورد رشد ارقام تسهیلات ازدواج و فرزندآوری متناسب با تورم، اصلاح قانون یادشده به منظور تعیین محل منابع برای پوشش بار مالی آن، لازم به نظر می‌رسد. در این شرایط، به صورت خوشبینانه صف متقاضیان تسهیلات ازدواج و فرزند در پایان سال ۱۴۰۵ به نصف (۵۰۰ هزار نفر) کاهش پیدا خواهد کرد.

۱. مقدمه

تسهیلات تکلیفی قرض الحسنه شبکه بانکی مشتمل بر سه بخش اصلی تسهیلات ازدواج، فرزندآوری و اشتغال هر ساله در قانون بودجه تعیین تکلیف می‌گردید. به نظر می‌رسد تسهیلات قرض الحسنه علی الخصوص تسهیلات ازدواج و فرزندآوری در سال‌های اخیر توانسته است تا حدی منجر به جبران بخشی از افزایش هزینه‌های آغاز زندگی و فرزندآوری شود که از این جهت مناسب ارزیابی شده و باید ادامه پیدا کرده و تا حد ممکن و توان شبکه بانکی افزایش پیدا کند. این در حالی است که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ هیچ مطلبی در مورد این تسهیلات بیان نشده است. بر اساس تبصره (۳) ماده (۷۲) قانون «حمایت از خانواده و جوانی جمعیت»، تسهیلات بانکی یادشده منوط به تصویب در بودجه سنواتی است. بنابراین به نظر می‌رسد لازم است در صورتی که دولت و بانک مرکزی تصمیم به پرداخت تسهیلات تکلیفی ازدواج و فرزندآوری را دارند، ارقام کلی تسهیلات تکلیفی ازدواج، فرزندآوری و اشتغال در قانون بودجه درج گردد. در ادامه ابتدا عملکرد تسهیلات تکلیفی در سال‌های گذشته ارائه شده است. بررسی عملکرد شبکه بانکی در پرداخت تسهیلات تکلیفی یادشده، علی‌رغم آنکه در نسبت با تکالیف قانونی مناسب بوده است اما عدم تکافوی منابع مندرج در سقف کلی قانون منجر به ایجاد صف بیش از یک میلیون نفری تسهیلات ازدواج و فرزندآوری شده است. سپس به صورت جزئی، منابع در دسترس شبکه بانکی برآورد و تخمین زده شده است. در نهایت پیشنهاد ناظر به مبالغ انفرادی و کلی تسهیلات تکلیفی به منظور درج در قانون بودجه ۱۴۰۵ ارائه شده است.

۲. عملکرد تسهیلات تکلیفی

در جدول ۱ ارقام سهمیه و عملکرد شبکه بانکی در مورد تسهیلات تکلیفی ازدواج، فرزندآوری و اشتغال ارائه شده است. مشخص است که در اکثر سالها، میزان و درصد عملکرد تسهیلات ازدواج و فرزندآوری بالا بوده است. در سال ۱۴۰۳، به علت صف زیاد متقاضیان وام ازدواج و فرزندآوری، ۵۰ همت سپرده قانونی بانکها و موسسات اعتباری توسط بانک مرکزی آزاد شد که باعث عملکرد بیش از ۱۰۰ درصدی شبکه بانکی شده است. در سال ۱۴۰۴ نیز عملکرد پرداختی تسهیلات ازدواج و فرزندآوری (بر خلاف اشتغال) بر اساس سهمیه ابلاغی، مناسب است اما در ادامه توضیح داده می‌شود که مهم‌ترین مشکل، عدم تکافوی سقف‌های کلی مندرج در قانون برای تسهیلات تکلیفی است که باعث شکل‌گیری صف بیش از یک میلیون نفری دریافت‌کنندگان تسهیلات ازدواج و فرزندآوری شده است.

جدول ۱. ارقام سهمیه و عملکرد تسهیلات تکلیفی ازدواج، فرزندآوری و اشتغال (هزار میلیارد تومان)

سال	ازدواج		فرزندآوری		اشتغال		مجموع		درصد تحقق کل
	عملکرد	سهمیه	عملکرد	سهمیه	عملکرد	سهمیه	عملکرد	سهمیه	
۱۳۹۷	۱۵	۱۹	۰	۲	۰.۷	۲۲	۱۶	۲۲	۷۱٪
۱۳۹۸	۲۷	۲۹	۰	۵	۲	۳۴	۲۹	۳۴	۸۵٪
۱۳۹۹	۴۳	۵۰	۰	۸	۵	۵۸	۴۸	۵۸	۸۳٪
۱۴۰۰	۸۰	۸۰	۰	۳۰	۶	۱۱۰	۸۶	۱۱۰	۷۸٪
۱۴۰۱	۱۲۳	۱۳۱	۳۳	۱۰۵	۳۸	۳۰۸	۱۹۵	۳۰۸	۶۳٪
۱۴۰۲	۱۵۷	۱۴۴	۴۶	۱۰۰	۶۶	۲۹۰	۲۷۰	۲۹۰	۹۳٪
۱۴۰۳	۲۰۶	۱۴۴	۴۸	۱۰۰	۷۵	۲۹۰	۳۲۹	۲۹۰	۱۱۳٪
۱۴۰۴ (عملکرد نه ماهه)	۱۶۵	۲۰۰	۳۶	۱۰۰	۷	۳۵۳	۲۰۸	۳۵۳	۵۹٪
مجموع	۸۱۶	۷۹۷	۱۶۳	۴۵۰	۲۰۰	۱۴۶۵	۱۱۸۱	۱۴۶۵	۸۰٪

مأخذ: قوانین بودجه سنواتی و گزارشات بانک مرکزی.

در جداول ۲ و ۳ نیز به ترتیب، مبالغ انفرادی تسهیلات قرض الحسنه ازدواج و فرزندآوری ارائه شده است. همانطور که مشاهده می‌شود، علی‌رغم رشد بالای مبالغ یادشده برای سال‌های قبل، در سال ۱۴۰۴ این مبالغ برای ازدواج افزایش نداشته و برای فرزندآوری نیز تنها ۱۰ درصد رشد داشته است. در ادامه توضیح داده می‌شود که عدم رشد مبالغ انفرادی مانع از تشکیل صف طویل دریافت تسهیلات ازدواج و فرزندآوری نشده و معضل جدی در این زمینه وجود دارد.

جدول ۲. مبالغ فردی تسهیلات ازدواج در قوانین بودجه سنواتی (میلیون تومان) و میزان رشد آن

سال	سال ۱۴۰۰	سال ۱۴۰۱	سال ۱۴۰۲	سال ۱۴۰۳	سال ۱۴۰۴
عموم متقاضیان	۷۰	۱۲۰ (۷۱ درصد)	۱۸۰ (۵۰ درصد)	۳۰۰ (۶۶ درصد)	۳۰۰ (بدون تغییر)
زوجهای زیر ۲۵ و زوجه‌های زیر ۲۳ سال	۱۰۰	۱۵۰ (۵۰ درصد)	۲۲۰ (۴۶ درصد)	۳۵۰ (۵۹ درصد)	۳۵۰ (بدون تغییر)

مأخذ: قوانین بودجه سنواتی.

جدول ۳. مبالغ فردی تسهیلات فرزندآوری در قوانین بودجه سنواتی (میلیون تومان) و میزان رشد آن

سال	سال ۱۴۰۰	سال ۱۴۰۱	سال ۱۴۰۲	سال ۱۴۰۳	سال ۱۴۰۴
فرزند اول	۱۰	۲۰ (۱۰۰ درصد)	۳۰ (۵۰ درصد)	۴۰ (۳۳ درصد)	۴۴ (۱۰ درصد)
فرزند دوم	۲۰	۴۰ (۱۰۰ درصد)	۶۰ (۵۰ درصد)	۸۰ (۳۳ درصد)	۸۸ (۱۰ درصد)
فرزند سوم	۳۰	۶۰ (۱۰۰ درصد)	۹۰ (۵۰ درصد)	۱۲۰ (۴۴ درصد)	۱۳۲ (۱۰ درصد)
فرزند چهارم	۴۰	۸۰ (۱۰۰ درصد)	۱۲۰ (۵۰ درصد)	۱۵۰ (۲۵ درصد)	۱۶۵ (۱۰ درصد)
فرزند پنجم و بیشتر	۵۰	۱۰۰ (۱۰۰ درصد)	۱۵۰ (۵۰ درصد)	۲۰۰ (۳۳ درصد)	۲۲۰ (۱۰ درصد)

مأخذ: قوانین بودجه سنواتی.

همانطور که از جدول ۴ مشخص است، صف متقاضیان تسهیلات ازدواج و فرزندآوری مجموعاً به بیش از یک میلیون نفر رسیده است. از بین بردن صف این تسهیلات، نیازمند پرداخت تسهیلاتی بیش از عملکرد ۹ ماهه سال ۱۴۰۴ است. این در حالی است که در پایان سال ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳ به ترتیب حدود ۴۰۰ و ۹۰۰ هزار نفر در صف دریافت این تسهیلات (ازدواج و فرزندآوری) قرار داشته و روند صف دریافت تسهیلات نیز افزایشی بوده است. لازم به ذکر است که پیشنهاد مرکز پژوهشها برای سقف کلی تسهیلات ازدواج و فرزند در سال ۱۴۰۴ معادل ۴۰۰ همت بود که در صورت تصویب آن، صف تسهیلات ازدواج و فرزند تقریباً از بین می‌رفت اما این پیشنهاد علی‌رغم آنکه طبق برآوردها در توان شبکه بانکی بود مورد تصویب قرار نگرفت و این موضوع باعث تشدید صف متقاضیان تسهیلات گردید.

جدول ۴. عملکرد تسهیلات ازدواج و فرزندآوری (۹ ماهه ۱۴۰۴) در مقایسه با افراد در صف مانده

تعداد (فقره) تسهیلات پرداختی	مبلغ پرداختی (همت)	تعداد افراد در صف	مبلغ لازم برای پایان دادن صف (همت)
ازدواج	۴۹۴۵۶۹	۵۲۷۶۷۰	۱۷۶
فرزندآوری	۳۹۶۷۱۰	۵۳۵۹۸۲	۴۸
جمع	۸۹۱۲۷۹	۱۰۶۳۶۵۲	۲۲۴

مأخذ: گزارشات بانک مرکزی و محاسبات پژوهش.

۳. برآورد توان تسهیلات‌دهی تکلیفی شبکه بانکی برای سال ۱۴۰۵

برای آنکه مشخص شود بانکها و موسسات اعتباری تا چه میزان ظرفیت پرداخت تسهیلات تکلیفی قرض‌الحسنه دارند، لازم است برآورد صحیحی از میزان منابع قرض‌الحسنه شبکه بانکی صورت گیرد. در جدول ۵ محاسبات لازم برای برآورد منابع قرض‌الحسنه شبکه بانکی انجام شده است. به منظور انجام محاسبات جدول، از نکات و فروض زیر استفاده شده است که به تفکیک بیان شده‌اند.

۱. منابع قرض‌الحسنه شبکه بانکی، از دو بخش سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز و سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری به دست می‌آید. مجموع منابع سال ۱۴۰۵ از محل سپرده‌های پس‌انداز به طور کامل برآورد شده است اما طبق رویه‌های قبلی بانک مرکزی تنها ۴۰ درصد از رشد برآوردی مانده سپرده‌های جاری پس از مستثنی کردن بانکهای ادغامی، قرض‌الحسنه و تخصصی (معادل حدود ۴۳ درصد رشد کل مانده سپرده‌های جاری) مورد محاسبه قرار گرفته است. در نظر گرفتن دو تعدیل یادشده، باعث لحاظ حدود ۲۲ درصد^۱ از کل رشد سپرده‌های جاری برای تسهیلات تکلیفی شده است که رقمی حداقلی و محتاطانه است.

۲. به طور کلی دو جزء اصلی تشکیل‌دهنده منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز، منابع حاصل از رشد مانده سپرده‌ها و منابع حاصل از بازگشت تسهیلات قرض‌الحسنه است. بنابراین باید توجه کرد که مانده کل سپرده‌های قرض‌الحسنه چون که معادل آن در سال‌های قبل تسهیلات قرض‌الحسنه پرداخت شده است، نباید مجدد مورد محاسبه قرار گیرد و تنها دو جزء رشد مانده سپرده‌ها و بازگشت تسهیلات باید حساب گردد. اما برای سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری، منابع حاصل از بازگشت تسهیلات طبق رویه‌های قبلی بانک مرکزی مورد محاسبه قرار نگرفته است.

۳. در محاسبه منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز، منابع بانکهای قرض‌الحسنه طبق رویه بانک مرکزی با ضریب ۰.۳ محاسبه شده به طوری که تنها ۳۰ درصد ظرفیت تسهیلات‌دهی قرض‌الحسنه آنها برای تسهیلات تکلیفی لحاظ شده است. دلیل این امر آن است که این بانکها در

1. $0.4 * 0.43 = 0.22$

زای سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز، امتیاز دریافت تسهیلات را به صاحبان سپرده‌ها واگذار می‌کند. بنابراین امکان پرداخت تسهیلات تکلیفی از محل سپرده‌های امتیازی برای آنها وجود ندارد.

۴. برای برآورد میزان بازگشت تسهیلات قرض‌الحسنه پس‌انداز، به طور تقریبی نسبت بازگشت ۱۰ درصدی از تسهیلات اعطایی تکلیفی سال‌های قبل، در نظر گرفته شده است. عدد ۱۰ درصد نشان‌دهنده آن است که به طور متوسط، تسهیلات قرض‌الحسنه با دوره بازپرداخت ۱۰ ساله پرداخت می‌شوند که به نظر می‌رسد برای تسهیلات تکلیفی به واقعیت نزدیک باشد.

۵. برای محاسبه منابع در دسترس قرض‌الحسنه پس‌انداز بانکهای غیر قرض‌الحسنه، سپرده‌های امتیازی این بانکها نیز بر اساس ارقام برآوردی بانک مرکزی کسر گردیده است که به ترتیب برای سال‌های ۱۴۰۳، ۱۴۰۴ و ۱۴۰۵ معادل ۵۵، ۷۰ و ۱۰۰ همت است.

۶. معادل مبلغ ذخیره قانونی سپرده‌های قرض‌الحسنه، از ظرفیت تسهیلات‌دهی کم شده است چرا که بانکها موظفند مابه‌زای آن ذخیره نزد بانک مرکزی نگهداری کنند.

۷. ارقام سال ۱۴۰۳ به صورت رسمی منتشر شده است اما برخی ارقام سال ۱۴۰۴ و ارقام سال ۱۴۰۵ به صورت برآوردی لحاظ شده است.

۸. علی‌رغم آنکه رشد سپرده‌های پس‌انداز در سال ۱۴۰۳ معادل ۵۱ درصد بوده است، رشد این سپرده‌ها برای ارقام برآوردی سال ۱۴۰۴ و ۱۴۰۵ معادل ۴۰ درصد لحاظ شده است. چرا که به نظر می‌رسد به صورت مداوم امکان رشد سپرده‌های پس‌انداز امکان‌پذیر نباشد.

۹. رشد سپرده‌های پس‌انداز دو بانک قرض‌الحسنه مهر و رسالت برای سال‌های ۱۴۰۴ و ۱۴۰۵ معادل رشد سپرده‌های پس‌انداز آنها در سال ۱۴۰۳ به ترتیب معادل ۶۱ و ۲۷ درصد لحاظ شده که با لحاظ تعدیل ۷۰ درصد مزبور، از مجموع مانده سپرده‌ها کسر گردیده است (۳۰ درصد آن به عنوان منبع در نظر گرفته شده است).

۱۰. در برآورد سپرده‌های جاری سال ۱۴۰۴ و ۱۴۰۵، علی‌رغم آنکه رشد این سپرده‌ها در سال ۱۴۰۳ معادل ۳۸ درصد بوده است، به طور ساده معادل ۳۰ درصد لحاظ شده است تا آنکه تکلیف اضافی بر دوش شبکه بانکی قرار نگرفته و محاسبات بر اساس سناریوی قابل تحقق انجام گیرد.

جدول ۵. برآورد منابع شبکه بانکی برای پرداخت تسهیلات تکلیفی به صورت واقع بینانه (ارقام به هزار میلیارد تومان)

۱۴۰۵	۱۴۰۴	۱۴۰۳	قرض الحسنه پس انداز
۱۶۱۰	۱۱۵۰	۷۶۰	مانده سپرده قرض الحسنه در ابتدای سال
۲۲۵۴	۱۶۱۰	۱۱۵۰	مانده سپرده قرض الحسنه در پایان سال
۶۴۴	۴۶۰	۳۹۰	منابع حاصل از رشد مانده سپرده های قرض الحسنه
(۱۷۵+۳۸)	(۱۱۰+۲۹)	(۶۸+۲۳)	کسر می شود ۷۰ درصد از منابع حاصل از رشد مانده سپرده های قرض الحسنه مهر و رسالت (در نظر گرفتن ۳۰ درصد ظرفیت بانکهای قرض الحسنه طبق رویه محاسبات بانک مرکزی)
۱۰۰	۷۰	۴۱	اضافه می شود تخمین بازپرداخت قبلی تسهیلات قرض الحسنه (معادل ۱۰ درصد مانده تسهیلات تکلیفی قرض الحسنه جدول ۱)
(۱۰۰)	(۷۰)	(۵۵)	کسر می شود برآورد حجم سپرده های امتیازی قرض الحسنه بانکهای غیر قرض الحسنه طبق برآوردهای بانک مرکزی
(۴۳)	(۳۲)	(۲۸)	کسر ذخیره قانونی (نرخ ذخیره ۱۰ درصد)
۳۸۸	۲۸۹	۲۵۷	خالص منابع حاصل از سپرده‌های قرض الحسنه پس انداز پس از کسر ذخایر قانونی
			قرض الحسنه جاری
۳۱۸۷	۲۴۵۲	۱۷۶۷	مانده سپرده قرض الحسنه جاری در ابتدای سال
۴۱۴۳	۳۱۸۷	۲۴۵۲	مانده سپرده قرض الحسنه جاری در پایان سال
۹۵۶	۷۳۵	۶۸۵	منابع حاصل از رشد مانده سپرده های قرض الحسنه جاری

۱۴۰۵	۱۴۰۴	۱۴۰۳	قرض الحسنه پس انداز
(۴۱۱)	(۳۱۶)	(۲۹۴)	کسر می شود منابع حاصل از رشد مانده سپرده های جاری بانکهای ادغامی، تخصصی و قرض الحسنه بر اساس رویه بانک مرکزی (سهم ۱۱ درصدی سپه، ۹ درصدی مسکن، ۸ درصدی قرض الحسنه ها، ۵ درصدی کشاورزی و برآورد ۱۰ درصدی سایر بانکهایی که بانک مرکزی مورد محاسبه قرار نمی دهد-مجموعاً معادل ۴۳ درصد)
۲۱۸	۱۶۷	۱۵۶	منابع حاصل از رشد مانده سپرده های قرض الحسنه جاری با احتساب نسبت ۴۰ درصد به علت جاری بودن و مصارف خود بانک بر اساس رویه بانک مرکزی (نسبت ۲۲ درصدی با احتساب استثنائات بند قبلی)
(۲۱)	(۱۶)	(۱۵)	کسر ذخیره قانونی (نرخ ذخیره ۱۰ درصد)
۱۹۷	۱۵۱	۱۴۱	خالص منابع حاصل از سپرده های جاری
۵۸۵	۴۴۰	۳۹۸	مجموع منابع پس انداز و جاری

مأخذ: محاسبات پژوهش.

نتایج جدول ۵ نشان می دهد که ظرفیت تسهیلات دهی شبکه بانکی برای تسهیلات قرض الحسنه برای سال ۱۴۰۵ حدود ۵۸۵ همت است. لازم به توضیح است که در محاسبه و برآورد این رقم، سپرده های قرض الحسنه جاری بر اساس رویه های قبلی بانک مرکزی مورد محاسبه قرار گرفته است. همچنین نتایج برآورد برای دو سال ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ نیز ارائه شده است. اعداد مربوط به دو سال ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ به این دلیل محاسبه شده اند که مقایسه آنها با گزارش سال گذشته مرکز پژوهشها در مورد این ارقام، می تواند تا حد خوبی دقت برآورد اعداد مربوط به سال ۱۴۰۵ را نیز نمایان کند. به طور خلاصه رقم ۴۴۰ همت برآوردی برای سال ۱۴۰۴ در مقایسه با رقم ۴۵۰ همتی برآوردی در گزارش سال گذشته، نشان از سازگاری این دو عدد دارد.

در جدول ۶، با توجه به برآورد منابع جدول ۵، سناریوهای مختلف پرداخت تسهیلات تکلیفی ارائه شده و برآورد کسری منابع برای پرداخت تسهیلات ارائه شده است. نتایج نشان می دهد که اگر سیاستگذار بخواهد بدون افزایش مبالغ انفرادی، صف دریافت کنندگان تسهیلات را به صفر برساند، با رقم تقریبی ۱۶۶ همت کسری مواجه می شود. به نظر می رسد با توجه به برآورد منابع شبکه بانکی، سناریوی دوم مبنی بر عدم افزایش مبالغ فردی تسهیلات ازدواج و فرزند و کاهش صف متقاضیان بهترین گزینه ممکن باشد که می تواند نارضایتی ایجاد شده ناشی از ایجاد صف طولانی را برطرف نموده و بار اضافی بر دوش شبکه بانکی قرار ندهد.

بنابراین با توجه به اهمیت پرداخت تسهیلات ازدواج و فرزندآوری و همچنین ضرورت کاهش صف متقاضیان تا حد ممکن و عدم ایجاد نارضایتی از آن محل، پیشنهاد می گردد مبالغ فردی تسهیلات ازدواج و فرزند بدون تغییر و معادل ارقام قانون بودجه سال ۱۴۰۴ لحاظ شده اما سقف کلی تسهیلات تکلیفی معادل ۵۸۵ همت (۴۸۵ همت ازدواج و فرزند و ۱۰۰ همت اشتغال) در نظر گرفته شود. البته لازم به ذکر است که بر اساس تبصره (۱) ماده ۱۰ و تبصره (۴) ماده (۶۸) [قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت](#) در مورد رشد ارقام تسهیلات ازدواج و فرزندآوری متناسب با تورم، اصلاح قانون یادشده به منظور تعیین محل منابع برای پوشش بار مالی آن، لازم به نظر می رسد.

جدول ۶. برآورد کسری با سناریوهای مختلف پرداخت تسهیلات تکلیفی در سال ۱۴۰۵ (ارقام به هزار میلیارد تومان)

پیش‌بینی منابع (همت)				
۵۸۵	منابع پیش‌بینی شده در سال ۱۴۰۵			
پیش‌بینی تکالیف در سناریوهای مختلف				
حالت ۴ (افزایش ۲۰ درصدی مبالغ انفرادی و صفر کردن صف دو وام ازدواج و فرزند در پایان سال ۱۴۰۵)	حالت ۳ (عدم افزایش مبالغ انفرادی و صفر کردن صف دو وام ازدواج و فرزند در پایان سال ۱۴۰۵)	حالت ۲ (عدم افزایش مبالغ انفرادی و نصف کردن صف دو وام ازدواج و فرزند، مجموعاً ۵۰۰ هزار نفر، در پایان سال ۱۴۰۵)	حالت ۱ (عدم افزایش مبالغ انفرادی و عدم افزایش بیشتر صف دو وام ازدواج و فرزندآوری، مجموعاً یک میلیون نفر، در پایان سال ۱۴۰۵)	
۸۰۰ هزار نفر ثبت نام جدید در سال ۱۴۰۵+۵۲۷ هزار نفر صف تا پایان آذرماه ۱۴۰۴+۱۴۰ هزار نفر برآورد افزایش صف تا پایان سال ۱۴۰۴ مجموعاً معادل ۱۴۶۷ هزار نفر با متوسط وام هر نفر ۴۰۰ میلیون تومان	۸۰۰ هزار نفر ثبت نام جدید در سال ۱۴۰۵+۵۲۷ هزار نفر صف تا پایان آذرماه ۱۴۰۴+۱۴۰ هزار نفر برآورد افزایش صف تا پایان سال ۱۴۰۴ مجموعاً معادل ۱۴۶۷ هزار نفر با متوسط وام هر نفر ۳۳۳ میلیون تومان	۸۰۰ هزار نفر ثبت نام جدید در سال ۱۴۰۵+۵۲۷ هزار نفر صف تا پایان آذرماه ۱۴۰۴+۱۴۰ هزار نفر برآورد افزایش صف تا پایان سال ۱۴۰۴ مجموعاً معادل ۱۴۶۷ هزار نفر منهای ۲۵۰ هزار نفر صف باقی مانده با متوسط وام هر نفر ۳۳۳ میلیون تومان	۸۰۰ هزار نفر ثبت نام جدید در سال ۱۴۰۵+۵۲۷ هزار نفر تا پایان آذرماه ۱۴۰۴+۱۴۰ هزار نفر برآورد افزایش صف تا پایان سال ۱۴۰۴ مجموعاً معادل ۱۴۶۷ هزار نفر منهای ۵۰۰ هزار نفر صف باقی مانده با متوسط وام هر نفر ۳۳۳ میلیون تومان	ازدواج
۵۸۷	۴۸۸	۴۰۵	۳۲۲	
۹۰۰ هزار نفر ثبت نام جدید در سال ۱۴۰۵+۵۳۵ هزار نفر صف تا پایان آذرماه ۱۴۰۴+۳۷۲ هزار نفر برآورد افزایش صف تا پایان سال ۱۴۰۴ مجموعاً معادل ۱۸۰۷ هزار نفر با متوسط وام هر نفر ۱۰۸ میلیون تومان	۹۰۰ هزار نفر ثبت نام جدید در سال ۱۴۰۵+۵۳۵ هزار نفر صف تا پایان آذرماه ۱۴۰۴+۳۷۲ هزار نفر برآورد افزایش صف تا پایان سال ۱۴۰۴ مجموعاً معادل ۱۸۰۷ هزار نفر با متوسط وام هر نفر ۹۰ میلیون تومان	۹۰۰ هزار نفر ثبت نام جدید در سال ۱۴۰۵+۵۳۵ هزار نفر صف تا پایان آذرماه ۱۴۰۴+۳۷۲ هزار نفر برآورد افزایش صف تا پایان سال ۱۴۰۴ مجموعاً معادل ۱۸۰۷ هزار نفر منهای ۲۵۰ هزار نفر صف باقی مانده با متوسط وام هر نفر ۹۰ میلیون تومان	۹۰۰ هزار نفر ثبت نام جدید در سال ۱۴۰۵+۵۳۵ هزار نفر تا پایان آذرماه ۱۴۰۴+۳۷۲ هزار نفر برآورد افزایش صف تا پایان سال ۱۴۰۴ مجموعاً معادل ۱۸۰۷ هزار نفر منهای ۵۰۰ هزار نفر صف باقی مانده با متوسط وام هر نفر ۹۰ میلیون تومان	فرزندآوری
۱۹۵	۱۶۲	۱۵۵	۱۱۷	
معادل قانون بودجه ۱۴۰۴	معادل قانون بودجه ۱۴۰۴	معادل قانون بودجه ۱۴۰۴	معادل قانون بودجه ۱۴۰۴	اشتغال
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	
۸۸۲	۷۵۱	۶۶۰	۵۴۰	مجموع تکالیف
۲۹۷	۱۶۶	۷۵	۰	کسری منابع

مأخذ: محاسبات پژوهش.

۴. جمع‌بندی و پیشنهادات

همانطور که گفته شد، ارقام انفرادی و کلی تسهیلات تکلیفی ازدواج، فرزندآوری و اشتغال در سال‌های گذشته در قوانین بودجه سنواتی لحاظ می‌گردید. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، هیچ اشاره‌ای به این موضوع نشده است. با توجه به بررسی‌های کارشناسی، به نظر می‌رسد مطابق تبصره (۳) ماده (۷۲) قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت لازم است در صورتی که دولت و بانک مرکزی تصمیم به پرداخت تسهیلات تکلیفی ازدواج و فرزند را دارند، موضوع تسهیلات تکلیفی یادشده در قانون بودجه ۱۴۰۵ درج گردد.

در قانون بودجه سال ۱۴۰۴، علی‌رغم پیشنهاد مرکز پژوهش‌ها مبنی بر در نظر گرفتن ۴۰۰ همت برای سقف کلی تسهیلات ازدواج و فرزند، نهایتاً رقم ۲۷۰ همت مورد تصویب نهایی قرار گرفت که خود باعث ایجاد صف بیش از یک میلیونی تا ۳۰ آذرماه ۱۴۰۴ برای متقاضیان تسهیلات ازدواج و فرزند گردید. با توجه به ایجاد صف طولانی برای تسهیلات ازدواج و فرزندآوری که برای به صفر رساندن آن تا پایان آذر ۱۴۰۴، رقمی بالغ بر ۲۲۵ همت مورد نیاز است و همچنین ضرورت توجه به توان شبکه بانکی در پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه، به نظر می‌رسد لازم است بدون تغییر مبالغ انفرادی تسهیلات و در نظر گرفتن آنها همانند ارقام قانون بودجه سال ۱۴۰۴، رقم سقف کلی این تسهیلات را افزایش داد تا آنکه طبق برآوردهای کارشناسی بتوان صف متقاضیان را به حدود نصف کاهش داد. در غیراینصورت و با فرض افزایش مبالغ انفرادی تسهیلات ازدواج و فرزند توسط قانونگذار و یا تصمیم به صفر کردن صف دریافت تسهیلات، منابع شبکه بانکی تکافوی پرداخت این مبالغ را نخواهد داشت و لازم است به منظور اجرای کامل قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت علی‌الخصوص در مورد تبصره (۱) ماده ۱۰ و تبصره (۴) ماده (۶۸) در مورد رشد ارقام تسهیلات ازدواج و فرزندآوری متناسب با تورم، اصلاح قانون یادشده به منظور تعیین محل منابع برای پوشش بار مالی آن، انجام گیرد. بر این اساس پیشنهاد کارشناسی مرکز پژوهش‌ها در نظر گرفتن ۵۸۵ همت برای سقف کلی تسهیلات تکلیفی (۴۸۵ همت ازدواج و فرزندآوری و ۱۰۰ همت اشتغال) بدون تغییر مبالغ انفرادی است.

منابع و مآخذ

- [۱] قانون بودجه سال ۱۴۰۴.
- [۲] قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت.
- [۳] گزارش مرکز پژوهش‌ها با عنوان «بررسی لایحه بودجه ۱۴۰۴ کل کشور (۱۳): تبصره (۱۵) تسهیلات تکلیفی و اشتغال» به شماره مسلسل ۲۰۲۰۰.

گزیده سیاستی / مدیریتی:

با توجه به صف بیش از یک میلیونی متقاضیان تسهیلات ازدواج و فرزند و ضرورت توجه به توان تسهیلات‌دهی شبکه بانکی پیشنهاد می‌شود، مبالغ انفرادی تسهیلات ازدواج و فرزند همانند ارقام قانون بودجه سال ۱۴۰۴ لحاظ شده و سقف کلی این تسهیلات معادل ۵۸۵ همت (۴۸۵ همت ازدواج و فرزند و ۱۰۰ همت اشتغال) در نظر گرفته شود.